

УДК:616.311.2+616.314.17:615.242.014.4(048.8)
DOI <https://doi.org/10.35220/2523-420X/2025.1.27>

А. І. Фурдичко,

доктор медичних наук,
професор кафедри терапевтичної стоматології,
Львівський національний медичний університет
ім. Данила Галицького,
вул. Пекарська, 69, м. Львів, Україна, індекс 79010,
anfurd111@gmail.com

І. Р. Федун,

кандидат медичних наук,
доцент кафедри терапевтичної стоматології,
Львівський національний медичний університет
ім. Данила Галицького,
вул. Пекарська, 69, м. Львів, Україна, індекс 79010,
irenafedun@gmail.com

Н. В. Пилипів,

кандидат медичних наук,
доцент кафедри ортодонції,
Львівський національний медичний університет
ім. Данила Галицького,
вул. Пекарська, 69, м. Львів, Україна, індекс 79010,
saharukn@gmail.com

М. П. Ільчишин,

кандидат медичних наук,
асистент кафедри терапевтичної стоматології,
Львівський національний медичний університет
ім. Данила Галицького,
вул. Пекарська, 69, м. Львів, Україна, індекс 79010,
imtmartella@gmail.com

І. В. Кендра,

кандидат медичних наук,
доцент кафедри терапевтичної стоматології,
Львівський національний медичний університет
ім. Данила Галицького,
вул. Пекарська, 69, м. Львів, Україна, індекс 79010,
irynagan@gmail.com

М. А. Пасічник,

кандидат медичних наук,
доцент кафедри терапевтичної стоматології,
Львівський національний медичний університет
ім. Данила Галицького,
вул. Пекарська, 69, м. Львів, Україна, індекс 79010,
maryana036@gmail.com

О. Л. Личковська,

кандидат медичних наук,
асистент кафедри терапевтичної стоматології,
Львівський національний медичний університет
ім. Данила Галицького,
вул. Пекарська, 69, м. Львів, Україна, індекс 79010,
sandral@ukr.net

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ПАРОДОНТА ЗАСОБАМИ ПРОЛОНГОВАНОЇ ДІЇ

Значна поширеність захворювань тканин пародонта вказує на недостатню ефективність наявних методів та засобів профілактики та лікування даної патології. **Мета.** Представити й узагальнити сучасні дані наукової літератури щодо лікування захворювань тканин пародонта.

Матеріали і методи дослідження. Дослідження було проведено за допомогою пошукових платформ PubMed, Research Gate, Google Scholar, ScienceDirect, DOAJ. Застосовано бібліосемантичний метод дослідження публікацій згідно визначеної теми за останні 5 років (2020–2025 рр.).

Результати дослідження та їх обговорення. Дослідження науковців свідчать про те, що у розвитку захворювань тканин пародонта вирішальна роль належить бактерійній інфекції. Проте сучасні дослідження вказують на те, що окрім мікробної інвазії, розвиток патологічних змін у тканинах пародонтального комплексу, безсумнівно залежить від низки супутніх факторів. У науковій літературі доволі часто зустрічаються праці, у яких доведена висока ефективність використання у пародонтологічній практиці лікарських засобів у формі гелю, що забезпечує добру фіксацію та дозволяє пролонгувати час експозиції терапевтичного середника в ділянці ураження. Науковцями показано у експериментальних та клінічних дослідженнях, що за рахунок тривалого впливу забезпечується ефективніша протизапальна та антисептична дія препарату, а також відбувається стимуляція природних захисних механізмів порожнини рота.

Висновки. Отже, аналізуючи результати проведеного нами дослідження, можна із впевненістю твердити, що проблема пародонтальної патології залишається актуальною у сучасній стоматології, враховуючи її поліетіологічну природу. Саме цьому, питання профілактики та лікування захворювань тканин пародонта вимагає глибокого вивчення та ретельного вибору методів та засобів терапії. Опрацювання наукових праць низки учених показало, що значно вищою терапевтичною ефективністю наділені лікарські препарати, які володіють пролонгованою дією.

Ключові слова: пародонт, захворювання тканин пародонта, лікування захворювань пародонта.

А. І. Furdychko,

Doctor of Medical Sciences,
Professor at the Department of Therapeutic Dentistry,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
69 Pekarska street, Lviv, Ukraine, postal code 79010,
anfurd111@gmail.com

I. R. Fedun,

Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor at the Department of Therapeutic
Dentistry,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
69 Pekarska street, Lviv, Ukraine, postal code 79010,
irenafedun@gmail.com

N. V. Pylypiv,

Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor at the Department of Orthodontics,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
69 Pekarska street, Lviv, Ukraine, postal code 79010,
saharukn@gmail.com

M. P. Ilchyshyn,

Candidate of Medical Sciences,
Assistant of the Department of Therapeutic Dentistry,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
69 Pekarska street, Lviv, Ukraine, postal code 79010,
immartella@gmail.com

I. V. Kendra,

Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor at the Department of Therapeutic
Dentistry,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
69 Pekarska street, Lviv, Ukraine, postal code 79010,
irynagan@gmail.com

M. A. Pasichnyk,

Candidate of Medical Sciences,
Associate Professor at the Department of Therapeutic
Dentistry,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
69 Pekarska street, Lviv, Ukraine, postal code 79010
maryana036@gmail.com

O. L. Lychkovska,

Candidate of Medical Sciences,
Assistant of the Department of Therapeutic Dentistry,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
69 Pekarska street, Lviv, Ukraine, postal code 79010,
sandrall@ukr.net

MODERN VIEWS ON THE TREATMENT OF PERIODONTAL DISEASES WITH MEDICINES PROLONGED ACTION

The significant prevalence of periodontal tissue diseases indicates the insufficient effectiveness of existing methods and means of preventing and treating this pathology.

Aim. To present and summarise the modern data of scientific literature on the treatment of periodontal diseases.

Materials and methods. The study was conducted using the search platforms PubMed, Research Gate, Google Scholar, ScienceDirect, DOAJ. The bibliosemantic method of researching publications on this topic over the past 5 years (2020–2025) was used.

The results of the study and their discussion. Scientific research shows that bacterial infection plays a crucial role in the development of periodontal disease. However, modern studies indicate that in addition to microbial invasion, the development of pathological changes in the periodontal tissues, undoubtedly, depends on a number of concomitant factors.

In the scientific literature, there are often studies that prove the high effectiveness of using gel medicines in the treatment

of periodontal diseases, which provides good fixation and prolongs the exposure time of the therapeutic agent in the affected area. Many experimental and clinical studies have shown that prolonged exposure to the medicines, provides a more effective anti-inflammatory and antiseptic effect, as well as stimulation of the natural defence mechanisms of the oral cavity.

Conclusions. Thus, analysing the results of our study, we can confidently state, that the problem of periodontal pathology remains relevant in modern dentistry, as it has a multiethiological nature. For this reason, the issue of prevention and treatment of periodontal diseases requires in-depth study and careful selection of methods and means of therapy. A study of the scientific works of a number of scientists has shown that medicines with prolonged action have a much higher therapeutic effectiveness.

Key words: periodontium, periodontal tissue diseases, treatment of periodontal diseases.

Захворювання тканин пародонта поміж усіх стоматологічних хвороб посідають одне із чільних місць і є однією із найактуальніших проблем стоматології. Це пов'язано з масовою поширеністю захворювань пародонта серед населення, їх прогресуючим перебігом, негативним впливом на організм в цілому і наслідками, що приводять до передчасної втрати зубів та порушення функцій зубощелепної системи [1, 2]. Окрім цього, патологія пародонта, безсумнівно може свідчити про наявність в організмі системних захворювань [3, 4]. Власне, значна поширеність захворювань тканин пародонта вказує на недостатню ефективність наявних методів та засобів профілактики та лікування даної патології.

Мета. Представити й узагальнити сучасні дані наукової літератури щодо лікування захворювань тканин пародонта.

Матеріали і методи дослідження. Дослідження було проведено за допомогою пошукових платформ PubMed, Research Gate, Google Scholar, ScienceDirect, DOAJ. Застосовано бібліосемантичний метод дослідження публікацій згідно визначеної теми за останні 5 років (2020–2025 рр.).

Пошук проводився з використанням ключових слів: «пародонт», «захворювання тканин пародонта», «лікування захворювань пародонта», «periodontium», «periodontal tissue diseases», «treatment of periodontal diseases». Дослідження без повного тексту, та ті, які не відповідали запиту були виключені.

Результати дослідження та їх обговорення. Дослідження науковців свідчать про те, що у розвитку захворювань тканин пародонта вирішальна роль належить бактерійній інфекції [5–8]. Проте сучасні дослідження вказують на те, що окрім мікробної інвазії, розвиток патологічних змін

у тканинах пародонтального комплексу, безсумнівно залежить від низки супутніх факторів. Серед місцевих чинників визначають: травматичні ураження, наявність зубощелепних аномалій та деформацій, неякісних ортопедичних та ортодонтичних конструкцій та інше. До загальних факторів належать: шкідливі звички (паління, надмірне вживання алкоголю, наркоманія) [9–12], наявність супутньої соматичної патології (ендокринної системи, гепатобіліарна патологія, хвороби шлунково-кишкового тракту та інші), вплив стресових ситуацій (гостра та хронічна стресова травма) [13, 14]. Також, розвитку даної патології сприяють такі процеси, як старіння, генетична схильність, несвоєчасне звернення за допомогою до кваліфікованих спеціалістів [15, 16].

Захворювання пародонта супроводжуються прогресуючою деструкцією м'яких і твердих тканин пародонтального комплексу [17]. Метою якісного лікування хворих із патологією тканин пародонта є стійка ремісія та тривала стабілізація процесу без запальних проявів.

Не залишає сумніву факт, що лікування захворювань тканин пародонта повинно бути спрямоване на різні ланки патологічного процесу, проте необхідний індивідуальний підхід до кожного конкретного пацієнта з урахуванням тих чи інших місцевих і загальних чинників. Незважаючи на ступінь тяжкості та характеру перебігу хвороби, насамперед слід проводити консервативне лікування, що включає професійну гігієну порожнини рота, антимікробну і протизапальну терапію. На наступному етапі у кожного пацієнта за індивідуальними показами необхідно визначати обсяг наступних терапевтичних заходів [1].

Етіотропне лікування патології пародонта спрямоване на використання антимікробної терапії (антибіотики, антисептики, протигрибкові та антипротозойні препарати). Застосування даних препаратів повинно проводитись раціонально та контролювано з урахуванням чутливості мікробіоти, оскільки виникає можливість виникнення дисбіозу за рахунок формування резистентності мікроорганізмів та як наслідок зниження ефективності лікування. Найчастіше у пародонтологічній практиці використовують: 0,05–0,3 % розчину хлоргексидину, 0,02 % розчину декаметоксину, 1 % розчину діоксидину, 1 % водного розчину йодинолу, 0,25 % розчину хлорофіліпту та ін. у вигляді інстиляцій, аплікацій, зрошень, ротових ванночок та пародонтальних пов'язок [18].

Патогенетичне лікування передбачає усунення провідних ланок патогенезу захворювань пародонта, що обґрунтовує застосування засобів комп-

лексної дії, які б мали місцевий протизапальний, знеболювальний вплив та антисептичні і протимікробні властивості. Саме тому широко використовують нестероїдні протизапальні засоби. Також, науковцями встановлено доцільність використання ангіопротекторних препаратів (для корекції мікроциркуляторних розладів та покращення трофіки у пародонті), антиоксидантної терапії (з метою усунення гіпоксії тканин пародонта), препаратів, що нормалізують мінеральний обмін у кістковій тканині (антирезорбенти, стимулятори формування кісткової тканини, кальцієвмісні препарати) та кератопластичні середники (для стимуляції процесів епітелізації пародонтальних кишень) [19, 20].

Із метою послаблення дії чи усунення впливу таких симптомів захворювання, як біль, кровоточивість, гноєвиділення з пародонтальних кишень застосовують симптоматичну терапію, суть якої полягає у впливі певних медикаментозних та інших засобів на окремі симптоми захворювань пародонта.

Забезпечення адекватного домашнього догляду є важливою складовою профілактики захворювань тканин пародонта, успішної пародонтальної терапії та тривалого збереження зубного ряду [21].

Антимікробні засоби, препарати інших фармакологічних груп, поєднання декількох лікувальних середників, рослинних засобів можна наносити шляхом інсталяції чи полоскання, або застосовувати системи контрольованого вивільнення. Такі системи можуть пролонгувати лікувальний ефект внаслідок вивільнення діючої речовини впродовж тривалого часу в необхідному місці. Вони можуть бути у формі волокон, гелів, плівок, смужок, мікрочастинок і наночасток та ін. [22].

У науковій праці І. Г. Ремезюк та О. В. Авдєєв довели, що проведене лікування із під'ясенням введенням вкладки з кріолофілізованої очереви, що була насичена засобами на основі хлоргексидину «Perio-Aid Gel» та «Perio-Aid Protect» у пацієнтів із хронічним генералізованим пародонтитом, сприяло покращенню клінічних показників [23, 24].

У дисертаційній роботі Бігуляк Г. Т. розглянуто особливості системних та локальних структурних порушень у піддослідних тварин з експериментальним гострим пародонтитом та доведено ефективність використання стовбурових клітин для їх корекції [25].

Також науковцями доведена висока ефективність застосування при лікуванні генералізованого пародонтита рослинних стовбурових клітин

та/або екстрактів стовбурових клітин, зважаючи на їхню антиоксидантні та регенеративні властивості. Ельбораї, М. О. та колеги встановили, що під'ясенне нанесення рослинних стовбурових клітин Едельвейса на гелевій основі із наступним, накладанням пародонтальної пов'язки є перспективним нехірургічним методом лікування патології тканин пародонта [26].

Необхідно підкреслити, у науковій літературі доволі часто зустрічаються праці, у яких доведена висока ефективність використання у пародонтологічній практиці лікарських засобів у формі гелю, що забезпечує добру фіксацію та дозволяє пролонгувати час експозиції терапевтичного середника в ділянці ураження [19]. Науковцями показано у експериментальних та клінічних дослідженнях, що за рахунок тривалого впливу забезпечується ефективніша протизапальна та антисептична дія препарату, а також відбувається стимуляція природних захисних механізмів порожнини рота.

У науковій праці Н. М. Ісакової та колег представлено порівняльну ефективність лікування генералізованого пародонтиту гелем та ополіскувачем «Періо-Ейд» (0,12 % біглюконат хлоргексидину та 0,05 % хлорид цетилпіридину) та гелем та ополіскувачем «Тебодонт» (2 % олії чайного дерева). Дослідження довело, що використання гелю та ополіскувача «Періо-Ейд», є більш ефективним та скорочує терміни лікування сприяючи значно швидкій елімінації парадонтопатогенних мікроорганізмів. Встановлено, що якщо у вмісті пародонтальних кишень переважають гриби роду *Candida*, то краще спрацює схема лікування з використанням гелю та ополіскувача Тебодонт [27].

У наукових дослідженнях Древницька Р. О. засвідчила проведеними клінічно-лабораторними дослідженнями, що застосування терапії із використанням гелю з неовітином сприяло кращим безпосереднім результатам лікування хворих із патологією тканин пародонта [28].

Висновки. Отже, аналізуючи результати проведеного нами дослідження, можна із впевненістю стверджувати, що проблема пародонтальної патології залишається актуальною у сучасній стоматології, враховуючи її поліетіологічну природу. Саме цьому, питання профілактики та лікування захворювань тканин пародонта вимагає глибокого вивчення та ретельного вибору методів та засобів терапії. Опрацювання наукових праць низки учених показало, що значно вищою терапевтичною ефективністю наділені лікарські препарати, які володіють пролонгованою дією.

Література:

1. Вишневецька Г. О. Патогенетичне обґрунтування регенеративної терапії у комплексному лікуванні осіб з хронічним генералізованим пародонтитом (експериментально-клінічне дослідження): дис.... д-ра мед. наук : 14.01.22. Одеса, 2021. 396 с.
2. Вербенець Х. В., Фурдичко А. І., Федун І. Р., Пилипів Н. В., Різник Ю. Б. Дослідження стану тканин пародонта у внутрішньо переміщених осіб молодого віку. *Вісник стоматології*. 2025. № 129(4). С. 61–66.
3. Фурдичко А. І., Зубачик В. М., Федун І. Р., Ільчишин М. П., Ган І. В. Аналіз стану тканин пародонта у хворих на гепатобіліарну патологію та цукровий діабет 2 типу. *Via stomatologiae*. 2024. № 1(2). С. 42–47.
4. Шевчук М. М., Шкребнюк Р. Ю., Дирик В. Т., Виноградова О. М., Слобода А. І. Динаміка індексних оцінок після комплексного лікування захворювань пародонта у осіб із загальносоматичною патологією. *Експериментальна і клінічна медицина*. 2023. № 92(1). С. 41–50.
5. Мазур І. П. Вибір антибактеріальних препаратів у стоматології з урахуванням мікробіому ротової порожнини. *Oral and General Health*. 2021. № 2(2). С. 29–35.
6. Кустрьо Т. В., Губська О. Ю., Антоненко М. Ю. Мікробіота пародонтальних кишень та визначення рівня секреторного іґа у пацієнтів з глютенасоційованими захворюваннями. *Sciences of Europe*. 2020. № 60. С. 25–29.
7. Данко Е. М., Пантьо В. В. Роль мікрофлори порожнини рота у виникненні захворювань тканин пародонту (Огляд літератури). *Вісник стоматології*. 2024. № 126(1). С. 216–220.
8. Богату С. І., Рожковський Я. В., Шнайдер С. А. Патогенетична роль бактерії *helicobacter pylori* в розвитку запальних захворювань порожнини рота. *Інновації в стоматології*. 2022. № (1). С. 2–11.
9. Furdychko A. I., Ilchyshyn M. P., Fedun I. R., Barylyak A. Ya., Slaba O. M., Periodontal status in patients with diseases of hepatobiliary system, burdened with tobacco and drug addiction. *Wiad Lek*. 2020. № 73(3). Р. 517–520.
10. Федун І. Р., Фурдичко А. І., Ільчишин М. П., Бариляк А. Я., Ган І. В., Возний О. В. Вплив наркозалежності на патологію порожнини рота та особливості надання стоматологічної допомоги наркозалежним хворим (огляд літератури). *Запорізький медичний журнал*. 2020. Том 22, № 6(123). С. 858–864.
11. Федун І. Р., Зубачик В. М., Фурдичко А. І., Ган І. В., Ільчишин М. П. Взаємозв'язок резистентності емалі та фізичних якостей слини в наркозалежних хворих. *Запорізький медичний журнал*. 2023. Том 25, № 2. С. 147–152.
12. Furdychko A. I., Ilchyshyn M. P., Barylyak A. Y., Fedun I. R., Khoroz L. M. Development features of periodontal tissues inflammatory diseases of nicotine-

dependent patients with chronic toxic hepatitis. *Actual Dentistry*. 2020. № 4. С. 18–21.

13. Глазунов О. А., Фесенко В. І., Пенський К. В. Зв'язок хвороб пародонта з соматичними захворюваннями (Огляд літератури). *Вісник стоматології*. 2021. № 116(3). С. 2–10.

14. Мартовлос О. І., Скибчик, О. В., Скибчик, В. А., Шевчук, М. М., Гірчак, Г. В. Поширеність і структура захворювань тканин пародонта в пацієнтів з ішемічною хворобою серця. *Via Stomatologiae*. 2024. № 1(3). С. 71–78.

15. Ємельянов Д. В. Вплив етіопатогенетичних чинників на розвиток хронічного пародонтиту в пацієнтів із неалкогольною жировою хворобою печінки. *Український терапевтичний журнал*. 2024. № 4. С. 14–19.

16. Глазунов, О. А., Корнійчук, О. Є. Деякі аспекти лікування та профілактики пародонтиту у людей похилого віку (Огляд літератури). *Інновації в стоматології*, 2021. № 2, С. 68–71.

17. Sedghi L. M., Bacino M., Kapila Y. L. Periodontal Disease: The Good, The Bad, and The Unknown. *Front Cell Infect Microbiol*. 2021 V.11. P. 766944. doi: 10.3389/fcimb.2021.766944

18. Яров Ю. Ю. Сучасні принципи і засоби медикamentозного лікування при генералізованому пародонтиті (огляд літератури). *Клінічна стоматологія*. 2020. № 4. С. 64–72.

19. Золотухіна О. Л. Клініко-експериментальне обґрунтування застосування лікувально-профілактичного комплексу у тютюнозалежних пацієнтів з хронічним генералізованим пародонтитом на тлі хронічного гіперацидного гастриту: дис.... доктора філософії: 14.01.22. Одеса, 2021. 231с.

20. Катеринюк В. О. Сучасний науковий погляд на оптимізацію лікування захворювань пародонта. *ВІСНИК Українська медична стоматологічна академія*. 2021. Т. 21, № 1. С. 178–183.

21. Kwon T., Lamster I. B., Levin L. Current Concepts in the Management of Periodontitis. *Int Dent J*. 2021. № 71(6). P. 462–476. doi: 10.1111/idj.12630. Epub 2021 Feb 19. PMID: 34839889; PMCID: PMC9275292

22. Сулим Ю. В., Петришин О. А. Застосування медикаментозних засобів тривалої дії для лікування пародонтита. *Сучасна стоматологія*. 2021. № 1. С. 48–54.

23. Ремезюк І. Г., Авдєєв О. В. Оцінка застосування місцевих лікувальних засобів у пацієнтів із хронічним генералізованим пародонтитом. *Клінічна Стоматологія*. 2023. № 2–3. С. 56–64.

24. Ремезюк І. Г., Авдєєв О. В. Оцінка ефективності застосування лікувальних засобів на основі хлоргексидину в пацієнтів із хронічним генералізованим пародонтитом. *Український стоматологічний альманах*. 2023. № 2. С. 1–5.

25. Бігуляк Г. Т. Патогенетичне обґрунтування застосування стовбурових клітин для корекції імунних

порушень при пародонтиті: : дис.... доктора філософії: 14.01.22. Тернопіль, 2022. 191 с.

26. Elboraey M. O., Sabra R. S., Gamal S. M. Clinical and Radiographic Evaluation of Locally Delivered Plant Stem Cells for Treatment of Periodontitis: Randomized Clinical Trial. *Contemp Clin Dent*. 2023. № 14(2). P. 135–140. doi: 10.4103/ccd.ccd_183_22. Epub 2023 Jun 30. PMID: 37547428; PMCID: PMC10399805.

27. Ісакова Н. М., Закалата Т. Р., Прокопчук З. М. Дослідження ефективності протизапального гелю та ополіскувача «Періо-Ейд» у комплексній терапії пацієнтів з генералізованим пародонтитом перед ортодонтитним лікуванням. *Сучасна стоматологія*. 2021. № 3. С. 40–43.

28. Древницька Р. О. Вплив лікувальних заходів на клінічно-лабораторні показники пацієнтів із гінгівітом при різному перебігу запального процесу в яснах. *Клінічна Стоматологія*. 2021. № 4. С. 49–56.

References:

1. Vyshnevskaya H. O. Patohenetychne obhruntuvannia reheneratyvnoi terapii u kompleksnomu likuvanni osib z khronichnym heneralizovanim parodontytom (eksperymentalno-klinichne doslidzhennia): dys.... d-ra med. nauk : 14.01.22. Odesa, 2021. 396 s.

2. Verbenets Kh. V., Furdychko A. I., Fedun I. R., Pylypiv N. V. & Riznyk Yu. B. (2025). Doslidzhennia stanu tkanyn parodonta u vnutrishno peremishchenykh osib molodoho viku [Study of the state of periodontal tissues in young internally displaced persons]. *Visnyk stomatolohii–Stomatological Bulletin*, 129(4), 61–66 <https://doi.org/10.35220/2078-8916-2024-54-4.12> [in Ukrainian].

3. Furdychko A. I., Zubachyk V. M., Fedun I. R., Ilchysyn M. P. & Han I. V. (2024). Analiz stanu tkanyn parodonta u khvorykh na hepatobiliarnu patolohiiu ta tsukrovyy diabet 2 typu [Analysis of periodontal tissues in patients with hepatobiliary pathology and type 2 diabetes mellitus]. *Via stomatologiae*, 1(2), 42–47. <https://doi.org/10.32782/3041-1394.2024-2.5> [in Ukrainian].

4. Shevchuk M. M., Shkrebiuk R. Iu., Dyryk V. T., Vynohradova O. M. & Sloboda A. I. (2023). Dynamika indeksnykh otsinok pislia kompleksnoho likuvannia zakhvoriuvan parodonta u osib iz zahalnosomatychnoiu patolohiieiu [Dynamics of index scores after complex treatment of periodontal diseases in persons with general somatic pathology]. *Ekspyrymentalna i klinichna medytsyna – Experimental and Clinical Medicine*, 92(1), 41–50. <https://doi.org/10.35339/ekm.2023.92.1.ssd>. [in Ukrainian].

5. Mazur I. P. (2021). Vybir antybakteryalnykh preparativ u stomatolohii z urakhuvanniam mikrobiomu rotovoi porozhnyny [The choice of antibacterial drugs in dentistry taking into account the oral microbiome]. *Oral and General Health*, 2 (2), 29–35. DOI: <https://doi.org/10.22141/ogh.2.2.2021.237655> [in Ukrainian].

6. Kustro T. V., Hubska O. Iu. & Antonenko M. Iu. (2020). Mikrobiota parodontalnykh kyshen ta

- vyznachennia rivnia sekretornoho IgA u patsiientiv z hliutenasotsiiovanymy zakhvoriuvanniamy [Microbiological characteristics of subgingival microbiota and determination of secretory IgA levels in patients with gluten-related disorders]. *Sciences of Europe*, 60, 25–29. [in Ukrainian].
7. Danko E. M. & Panto V. V. (2024). Rol mikroflory porozhnyny rota u vynyknenni zakhvoriuvan tkanyn parodontu (Ohliad literatury) [The role of the oral microflora in the occurrence of periodontal diseases (Literature review)]. *Visnyk stomatologii – Stomatological Bulletin*, 126(1), 216–220. <https://doi.org/10.35220/2078-8916-2024-51-1.36> [in Ukrainian].
8. Bohatu S. I., Rozhkovskiy Ya. V. & Shnaider S. A. (2022). Patohenetychna rol bakterii helicobacter pylori v rozvytku zapalnykh zakhvoriuvan porozhnyny rota [The pathogenetic role of the bacteria helicobacter pylori in the development of inflammatory diseases of the oral cavity]. *Innovatsii v stomatologii – Innovation in dentistry*, 1, 2–11. <https://doi.org/10.35220/2523-420X/2022.1.1> [in Ukrainian].
9. Furdychko A. I., Ilchyshyn M. P., Fedun I. R., Barylyak A. Ya. & Slaba O. M. (2020). Periodontal status in patients with diseases of hepatobiliary system, burdened with tobacco and drug addiction. *Wiadomości Lekarskie*, 73(3), 517–520. <https://doi.org/10.36740/WLek202003121>.
10. Fedun I. R., Furdychko A. I., Ilchyshyn M. P., Barylyak A. Ia., Han I. V. & Voznyi O. V. (2020). Vplyv narkozalezhnosti na patolohiiu porozhnyny rota ta osoblyvosti nadання stomatolohichnoi dopomohy narkozalezhnym khvorym (ohliad literatury) [Influence of drug addiction on oral pathology and peculiarities of dental care for drug addicts (literature review)]. *Zaporizkyi medychnyi zhurnal – Zaporozhye medical journal*, 22, 6(123), 858–864. <https://doi.org/10.14739/2310-1210.2020.6.218473> [in Ukrainian].
11. Fedun I. R., Zubachyk V. M., Furdychko A. I., Han I. V., & Ilchyshyn M. P. (2023). Vzaiemozviazok rezystentnosti emali ta fizychnykh yakosti slyny v narkozalezhnymy khvorykh [Relationship between enamel resistance and physical properties of saliva in drug-addicted patients]. *Zaporizkyi medychnyi zhurnal – Zaporozhye medical journal*, 25(2), 147–152. <https://doi.org/10.14739/2310-1210.2023.2.273629> [in Ukrainian].
12. Furdychko A. I., Ilchyshyn M. P., Barylyak A. Y., Fedun I. R., & Khoroz L. M. (2020). Development features of periodontal tissues inflammatory diseases of nicotine-dependent patients with chronic toxic hepatitis. *Actual Dentistry*, 4, 18–21. <https://doi.org/10.33295/1992-576X-2020-4-1>
13. Hlazunov O. A., Fesenko V. I., & Penskyi K. V. (2020). Zviazok khvorob parodonta z somatychnymy zakhvoriuvanniamy (Ohliad literatury) [Association of periodontal diseases with somatic diseases (Literature review)]. *Visnyk stomatologii – Stomatological Bulletin*, 116(3), 2–10. <https://doi.org/10.35220/2078-8916-2021-41-3.1> [in Ukrainian].
14. Martovlos O. I., Skybchuk, O. V., Skybchuk, V. A., Shevchuk, M. M., & Hirschak, H. V. (2024). Poshyrenist i struktura zakhvoriuvan tkanyn parodonta v patsiientiv z ishemichnoiu khvoroboiu sertsia [Prevalence and structure of periodontal diseases in patients with coronary artery disease]. *Via Stomatologiae*, 1(3), 71–78. <https://doi.org/10.32782/3041-1394.2024-3.8> [in Ukrainian].
15. Iemeljanov D. V. (2024). Vplyv etiopatohenetychnykh chynnykiv na rozvytok khronichnoho parodontytu v patsiientiv iz nealkoholnoiu zhyrovoiu khvoroboiu pechinky [Influence of etiopathogenetic factors on the development of chronic periodontitis in patients with nonalcoholic fatty liver disease]. *Ukrainskyi terapiychnyi zhurnal – Ukrainian Therapeutic Journal*, 4, 14–19. <http://doi.org/10.30978/UTJ2024-4-14> [in Ukrainian].
16. Hlazunov, O. A., & Korniiichuk, O. Ye. (2021). Deiaki aspekty likuvannia ta profilaktyky parodontytu u liudei pokhlyloho viku (Ohliad literatury) [Some aspects of treatment and prevention of periodontitis in elderly people (Literary review)]. *Innovatsii v stomatologii – Innovation in dentistry*, (2), 68–71. [in Ukrainian].
17. Sedghi L. M., Bacino M. & Kapila Y. L. (2021). Periodontal Disease: The Good, The Bad, and The Unknown. *Front Cell Infect Microbiol*, 11, 766944. doi: 10.3389/fcimb.2021.766944.
18. Iarov Yu. Yu. (2020). Suchasni pryntsypy i zasoby medykamentoznoho likuvannia pry heneralizovanomu parodontyti (ohliad literatury) [Modern principles and methods of drug treatment in cases of generalized periodontitis (literature review)]. *Klinichna stomatologia – Clinical dentistry*, 4, 64–72. [in Ukrainian].
19. Zolotukhina O. L. (2021). Kliniko-eksperymentalne obgruntuvannia zastosuvannia likuvalno-profilaktychnoho kompleksu u tiutiuozalezhnymy patsiientiv z khronichnym heneralizovanim parodontytom na tli khronichnoho hiperatsydnoho hastrytu: dys... doktora filosofii: 14.01.22. Odesa, 231 p. [in Ukrainian].
20. Kateryniuk V. O. (2021). Suchasnyi naukovyi pohliad na optymizatsiiu likuvannia zakhvoriuvan parodonta [Modern scientific view on the optimization of treatment of periodontal diseases]. *VISNYK Ukrainska medychna stomatolohichna akademiia – BULLETIN of the Ukrainian Medical and Stomatological Association Academy*, 21(1), 178–183. [in Ukrainian].
21. Kwon T., Lamster I. B. & Levin L. (2021). Current Concepts in the Management of Periodontitis. *Int Dent J.*, (6), 462–476. doi: 10.1111/idj.12630. Epub 2021 Feb 19. PMID: 34839889; PMCID: PMC9275292.
22. Sulym Yu. V. & Petryshyn O. A. (2021). Zastosuvannia medykamentoznykh zasobiv tryvaloi dii dlia likuvannia parodontyta. [The use of long-acting drugs for the treatment of periodontitis]. *Suchasna stomatologia – Actual Dentistry*, 1, 48–54. <https://doi.org/10.33295/1992-576X-2021-1-48> [in Ukrainian].

23. Remeziuk I. H. & Avdieiev O. V. (2023). Otsinka zastosuvannya mistsevykh likuvalnykh zasobiv u patsientiv iz khronichnym heneralizovanyim parodontytom [Evaluation of the application of local therapeutic agents in patients with chronic generalized periodontitis]. *Klinichna stomatolohiia – Clinical dentistry*, 2–3, 56–64. <https://doi.org/10.11603/2311-9624.2023.2-3.14093> [in Ukrainian].
24. Remeziuk I. H. & Avdieiev O. V. (2023). Otsinka efektyvnosti zastosuvannya likuvalnykh zasobiv na osnovi khlorheksydynu v patsientiv iz khronichnym heneralizovanyim parodontytom [Evaluation of the efficacy of chlorhexidine-based medications in patients with chronic generalized periodontitis]. *Ukrainskyi stomatolohichnyi almanakh – Ukrainian Dental Almanac*, 2, 1–5. [in Ukrainian].
25. Bihuliak H. T. Patohenetychne obgruntuvannya zastosuvannya stovburovykh klityn dlia korektsii imunnykh porushen pry parodontyti: : dys.... doktora filosofii: 14.01.22. Ternopil, 2022. 191 s. [in Ukrainian].
26. Elboraey M. O., Sabra R. S. & Gamal S. M. (2023). Clinical and Radiographic Evaluation of Locally Delivered Plant Stem Cells for Treatment of Periodontitis: Randomized Clinical Trial. *Contemp Clin Dent*, 14(2), 135–140. https://doi.org/10.4103/ccd.ccd_183_22. PMID: 37547428; PMCID: PMC10399805.
27. Isakova N. M., Zakalata T. R. & Prokopchuk Z. M. (2021). Doslidzhennia efektyvnosti protyzapalnoho heliu ta opoliskuvacha “Perio-Eid” u kompleksnii terapii patsientiv z heneralizovanyim parodontytom pered ortodontychnym likuvanniam [Study of the effectiveness of complex terpathy with anti-inflammatory gel “Perio-Aid” in the complex therapy of patients with generalized periodontitis before orthodontic treatment]. *Suchasna stomatolohiia – Actual Dentistry*, 3, 40–43. <https://doi.org/10.33295/1992-576X-2021-3-40> [in Ukrainian].
28. Drevnitska R. O. (2020). Vplyv likuvalnykh zakhodiv na klinichno-laboratorni pokaznyky patsientiv iz hinhivitom pry riznomu perebihu zapalnoho protsesu v yasnakh [Effect of treatment measures on clinical and laboratory indicators of patients with gingivitis in different course of the inflammatory process in the gums]. *Klinichna stomatolohiia – Clinical dentistry*, 4, 49–56. <https://doi.org/10.11603/2311-9624.2020.4.11717> [in Ukrainian].